

JUSTIITSMINISTEERIUM

Seksuaalse enesemääramise vastaste süütegude koosseisude vastavusest Euroopa Nõukogu Istanbuli konventsioonile

ausi tutvustus

Analüüsi koostamise ajend

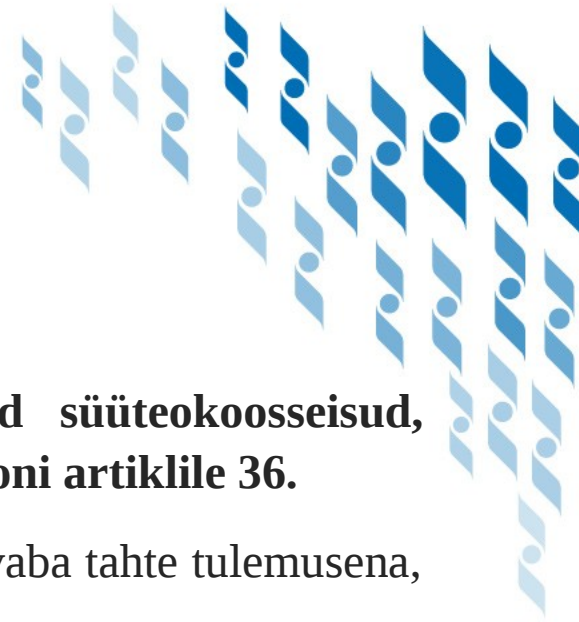

Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis aastani 2027 on punkt „Viime karistusseadustiku seksuaalse enesemääramise vastased süüteod Istanbuli konventsiooniga vastavusse, võttes arvesse nõusoleku põhimõtet, et tagada seksuaalvägivalla ohvritele parem kaitse“

Analüüsi uurimisküsimus

Kas seksuaalse enesemääramise vastased süüteokoosseisud Eesti õiguses, täpsemalt karistusseadustiku paragrahvid 141, 1411 ja 143, vastavad Istanbuli konventsioonile?

Vastus uurimisküsimusele on eitav.

- **Analüüsi käigus jõutakse järeldusele, et seksuaalse enesemääramise vastased süüteokosseisud, täpsemalt KarS § 141, 1411 ja 143 ei vasta praegu täiel määral Istanbuli konventsiooni artiklile 36.**
- Konventsiooni artikli 36 lõige 2 sätestab, et nõusolek tuleb anda vabatahtlikult inimese vaba tahte tulemusena, mida hinnatakse kaasnevate asjaolude kontekstis.
- Eesti karistusõiguses on karistatav inimese tahte vastane suguuhe või muu sugulise iseloomuga tegu vägivallaga või ära kasutades inimese seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimumust aru saama (vastavalt karistusseadustiku paragrahvid 141 ja 1411).
- Nõusoleku puudumist väljendavad mõlema koosseisu puhul sõnad „inimese tahte vastane“, samas peab lisaks nõusoleku puudumisele/tahtevastasusele esinema ka vägivald või ohvri seisundi ära kasutamine.
- KarS § 143 puhul ei pea esinema vägivalda ega seisundit, milles inimene ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimumust aru saama, küll aga peab ohvri ja kurjategija vahel olema sõltuvussuhe.
- **Seega, üksnes nõusolekuta/tahtevastane suguuhe või muu sugulise iseloomuga tegu ei täida KarS § 141, 1411 või 143 koosseisu.**

JÄRELDUS:

- Kui soovime viia Eesti karistusõiguse Istanbuli konventsiooni artiklile 36 vastavaks, peaks KarS § 141, 1411 ja 143 **lähtuma nõusolekust/tahtevastasusest**.
- See tähendab, et karistatav peaks olema nõusolekuta/tahtevastane suguühe või muu sugulise iseloomuga tegu, **ilma et lisaks nõusoleku puudumisele/tahtevastasuse väljendamisele peaks samaaegselt esinema veel täiendavaid tingimusi**, näiteks vägivalda või abitusseisundit ehk võimetust vastupanu osutada või toimumust aru saada.

JAH-mudel ja EI-mudel

Nõusolekust/tahtevastasusest lähtumine seksuaalse tegevuse kontekstis on mõtteliselt jagatav kaheks – nn ei-mudeliks ning jah-mudeliks.

JAH-mudel

- seksuaalse tegevuse osalistel tuleb väljendada oma nõusolekut seksiks ehk n-ö aktiivne nõusolek
- nõusolekut saab väljendada sõnaliselt, kehakeeles või muul viisil
- nõusolekut pole enne, kui seda on väljendatud, seni ei saa nõusolekut eeldada
- JAH-mudel on aluseks võetud näiteks Soome, Rootsi, Taani, Islandi ja veel mitmete riikide karistusõiguses.

EI-mudel

- seksuaalse tegevuse osaliste nõusolekut eeldatakse seni, kuni üks osalistest väljendab, et ta ei ole toimuvaga nõus
- selle mudeli järgi on vaikimine nõusolek
- nõusoleku puudumist saab samuti väljendada nii sõnaliselt, kehakeeles kui ka muul viisil
- EI-mudel on aluseks võetud näiteks Saksa ja Austria karistusõiguses.

Järgmised sammud

Loogiline järgmine samm on koostada seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsus (VTK), milles pakume välja erinevad variandid, milliseid KarS-i sätteid ja kuidas muuta.

Selleks peaks VTK vastama muu hulgas järgmistele küsimustele:

- Kuidas läheneda nõusolekust/tahtevastasusest lähtumisele ehk kas valida jah-mudel või ei-mudel?
 - Tuua välja mudelite plussid, miinused ja mõjud (menetlusele, ohvrite kaitsele, soolisele võrdsusele, halduskoormusele, kahtlustatavate-süüdistatavate põhiõigustele jne).
 - Kirjeldada detailselt jah-mudeli ja ei-mudeli variatsioonid, sest mõlema mudeli piires on võimalik asja lahendada erinevalt.
- Pidades silmas, et tõendamise keerukus ei kao, kuidas tagada, et menetlusosaliste õigused on kaitstud, süütuse presumptsioon jääb kehtima jne?

Järgmised sammud

VTK tuleb teha seotud asutusi ja huvigruppe kaasates (ministeeriumid, ülikoolid, kohus, prokuratuur, advokatuur, politsei, õiguskantsleri kantselei, huvikaitsjad, kodanikuühiskonna esindajad jt), et selgitada välja sobivaim lahendus.

Sobivaima lahenduse suhtes on vaja poliitilist otsust.